

ИЗЛАЗИ 15-оги последњег дана сваког месеца на читавом табаку велике 4-не.

Рукописи шиљу се г. Ђорђу Рајковићу уреднику, а предплата штампарији А. Пајевића у Нови Сад.

ГЛАС ИСТИНЕ

ЛИСТ ЗА ДУХОВНЕ БЕСЕДЕ, ЖИВОТОПИСЕ И СТАРИНЕ.

Уређује: ЂОРЂЕ РАЈКОВИЋ.

Цена је листу:
За Аустро-Угарску:
на целу годину 2 ф.
„ пола године 1 ф.
За Србију:
на целу годину 5 д.
„ пола године 2½ „
Из Србије предплату прима В. Валожић у Београду.

Бр. 3.

У Новоме Саду 15. Фебруара 1885.

Год. II.

БЕСЕДА

На нову 1878 годину.

Говорена Кузманом Станићем парохом темишварским.

„Скажи ми господи кончину моју, и число днеј мојих, које јест; да разумјеју што лишајусја аз.“ —

Тако се негда молио пророк божији и цар Давид у својој молитви. Кажми ми, вели, господе, какав ће бити крај живота мог и колики је број мојих дана? да знам, шта ми јошт не достаје да учиним, а нисам учинио.

Овако би се могли запитати, љубезна браћо моја, и ми сви данас почетком нове године.

Ал гле! како брзо пролазе године и дани нашег живота. Прође и стара година, нестане је, потону у бездан вечности, а остави нам знатне догађаје на светској поворници као пријатне успомене, да се довека сећамо њеног повољног с нама друговања.

Стара годино, и тебе нестане као што нестане свега што долази и живи на свету. Ал ти си достојно свршила твоју улогу, и твоје место уступила си новој години, коју ево, са божијим благословом, сретно дочекасмо.

Добро нам дакле дошла, нова годино, ти вестиче наших нада и наших жеља, тврде вере наше у лепше дано, лепши живот и лепшу будућност. Нек је поздрављен дакле и од нас данашњи први долазак твој, нова годино!

Колика је неједнакост у васколикој природи, па и у самом времену! Ни време није свако једнако, ни година није једна као друга, исто као што ни људи нису сви на свету једнаки. И од њих једне долазе и пролазе као да их нигда ни било није, ни спомена им у поведеници нема; а друге су знатне по знатним догађајима светским, у којима након себе остављају вечан спомен своје прошлости.

Исто тако има и људи који се роде на свет, живе на свету и одлазе са света без имена и спомена за углед потомству, као да нигда нису ни били на свету.

А има и таквих људи и таквих духова, који су својом умном снагом кадри у напред покренути судбу читавог народа и створити имену своме вечан спомен свога живота и свога рада.

Али људи нису времена и године, што без рада долазе и пролазе. Људи су разумна створења, одарена својствама и врлинама, и сваки има више-мање дара и способности за рад и унапређење опште људског живота, среће и благостања; те смо сви позвани на то, да својим даром и способношћу послужимо тој општој светој цели.

Почетак дакле нове године згодна је прилика за нас, да се и ми запитамо: јесмо ли као људи, као хришћани и као чланови друштва људског учинили све, што је могуће да учинимо ради нашег напредка, наше среће, нашег спокојства и душевног спасења? Па ако смо све то учинили, ипак запитајмо се данас: да ли нам што не достаје што би јошт могли учинити, а нисмо зар учинили. А то је нужно већ и зато, што незнамо ни ми, какав ће бити крај нашег живота, и колики је број наших дана: — да ли ће нам дакле преостати јошт толико времена, да довршимо и у ред доведемо све оно, што нам дужности наше налажу да учинимо, а до сад може бити нисмо учинили.

Ти дакле младежи српска, — ви ученици, запитајте се данас у почетку нове године: јесте ли савестно испунили дужности ваше према себи; као деца: према вашим родитељима и старијима; као ученици: према вашим учитељима и предпостављенима?

Дужности ваше биле би у том: да слушате и поштујете ваше родитеље и ваше учитеље, ваше старије и предпостављене; да савету њиховом следујете; да опомене њихове не заборављате; да у свакој прилици засведочите захвалност вашу на оној родитељској нези и труду, ког они често са пожртвовањем носе за вашу срећу и вашу будућност. Дужности ваше даље биле би и у том: да покажете добру вољу, труд и заузимање око напретка у вашим наукама; да трудом и добром вољом стечете поуздана средства за будући ваш живот, да доцније као зрели и одрастни људи не паднете на терет и себи и својим родитељима, већ да заузмете достојно место у јавном животу и да од користи будете не само себи и својима, већ и земљи, у којој живите, и народу своме, са којим живите.

Па ако сте све дужности ваше до сад испунили, запитајте се данас ипак, да ли вам још што не достаје, што би могли учинити, а нисте учинили; јер, многи су се покајали у старости, што су дужности своје пренебрегли у својој младости.

Па ако нађете, да вам још што не достаје, а ви се пожурите да накнадите оно што сте пропустили; јер и ви се данас морате запитати: какав ће бити крај нашег живота? и колики је број наших дана? — да ли ћете дакле моћи и времена имати, да доцније накнадите оно, што сте у младим вашим годинама пропустили?

Ви родитељи, и за вас је згодна прилика данас, запитајте се и ви: јесте ли испунили родитељске дужности ваше према вашој деци и млађима? јесте ли их утврдили у вери на бога и свети његов промисао? јесте ли их довољно обучили закону божијем и усадили у срца њихова љубав према ближњему и поштовање према старијему? јесте ли употребили сва могућа за њихово изражавање и здраво, темељно васпитање? јесте ли озбиљно мислили и размишљали о том: да их на добар пут изведете и будућност њихову обезбедите средством и начином, ако не имањем и богатством?

И најпосле: јесте ли са ваше стране допринели све што се иште, да деца ваша буду добри хришћани у својој цркви, добри грађани у држави, вредни чланови друштва људског и верни синови народу своме, своме имену и језику? јер многи су се родитељи покајали у старости, што су дужности своје према деци пренебрегли у својој младости.

Па ако нађете, да сте све учинили што вам налажу родитељске дужности ваше, ипак запитајте се данас, да ли вам што не достаје што би јошт учинити могли, а нисте учинили; јер и ви се данас можете запитати: какав ће бити крај нашег живота? и колики је број наших дана? и да ли вам преостаје још толико времена, да извршите и у ред доведете све оно, што би вам могло усладити последњи час нашег живота.

Ми православни хришћани, — ми чланови свете христове цркве, — и за нас је згодна прилика данас, да се запитамо: јесмо ли испунили хришћанске дужности наше

према богу, према себи и ближњему? јесмо ли у вери на бога и свети промисао његов били свагда тврди и стални? је смо ли се у светој тајни кајања измирили с богом и нашом савести? јесмо ли се у тајни светог причешћа сајединили са икупитељем нашим Исусом Христом? да ли није ту веру нашу поколебала каква сумња о вечном животу и нашем спасењу?

Даље: јесмо ли испунили и друге хришћанске дужности наше, а имено: јесмо ли својски мислили и размишљали о бедном стању оних ближњих наших, који у сиротињи и свакој нужди и невољи својој потребују нашег сажалења и наше потпоре? и да ли смо им збиља пружили руку помоћи и олакшали им сносити жалостну њихову судбу?

На сва ова питања треба себи да одговоримо, па ако нам се учини, да смо све оно испунили, што нам налажу хришћанске дужности наше, ипак треба да се запитамо данас: да ли нам још што не достаје, што би учинити имали, а нисмо учинили; јер и ми имамо узрока, запитати се данас: колики је број наших дана, и да ли нам преостаје још толико времена, да можемо испунити и довршити оно, што се иште за нашу срећу, за наше спокојство и спасење душе наше.

Ево, како пролазе године брзо; с годинама проћи ће и наш живот, нестаће и нас са света, али остаје вечност, која се у богу почиње и свршује; а вечност је простор нашег живота, који се на земљи овде зачиње и са овог света у вечност протеже. То је живот наше разумне душе, наше свести, наших мисли и наше воље, живот дакле оне безсмртне клице, која се средством науке еванђелске а помоћу хришћанске вере наше развија у своме телу за вечност, као што се развија средством влаге, топлоте и зрака чисто пшенично, у земљу бачено зрно; која у часу свога преображаја избија из тела свога у вечност, као што избија влат из земље у зрак, те излази из таме и мрака на светлост дана.

Па ако нисмо сви у стању, физичном снагом чинити

чудеса од јуначства, и оставити спомена имену своме на овоме свету; ипак сваки може код бога уватити места својој души, чинећи добра дела милости душевне и телесне, а све за срећу и здравље и спасење душе своје и својих.

Ето, тако нас учи света наша вера православна; и благо свакоме, који се тој вери својој не изневери за живота свога.

Што је биљу блага роса, зрак и топлота сунца; — што ја телу рана, јело и пиће: то су души добра богоудна дела; то је души наука еванђелска; то је души вера православна.

Молимо ти се, преблаг божј! одржи нас у тој вери, поведи нас кроз ову нову годину и даље по стази нашег живота твојом светом десницом, благослови нас животом и здрављем, лепом хришћанском слогом и љубави, сваком срећом и сваким напредком, те да дочекујемо веселе дане, красне радости и дубоке старости, да се сећамо твоје, боже, љубави и твоје доброте, славећи твоју милост и твоје свето име довека. Амин.

ОБРСТАР МИХАИЛО ПЛЕХ. ПРОДАНОВИЋ ОД УЖИЧКЕ КАМЕНИЦЕ.

Животописна слика.

Од Ђ. Рајковића.

(Наставак.)

И Геслинг и Кефенхилер и даље су се једнаком љубављу заузимали за нашега Михаила, као за огранак славне породице, која није праштала Турчину, где се год с њим сукобила. У живој успомени беше им деда михаилов Иван, који се сјајно одликовао на Сенти, где се славио крвави пораз полумесеца. Сећали су се још боље и жива му оца, (опет Ивана), који је такођер био човек од мача и боја. Сам пак Михаило, ако и није дојако имао прилике

историчним доказима и примерима, обилно посведочити, и само ћемо навести неколико примера.

Ко није чуо, који за историју мари, имена знатних историка: Шлецер, Ротек, Шлосер и још других? Мени је скоро од детињства име Ротека кроз уши проишптало, тако се много говорило о историји, коју је он списао, и Шлецер би мало потиснут, као што ће опет после Шлосер Ротека са становишта потиснути. Један има више документних извора, други опет више философије.

Нек завири ко у Ротекову историју, и то нек потражи оно место где се спомиње косовска битка. Онде се у два три реда вели да је битка била, да је цар Лазар погинуо, а да је опет од руке „Кобилића“ пао Мурад-султан. Човек се мора дивити узаном зренику толиког историка. Мање је написано ту о тој битки, него што су Немци писали о „републиканском пучу“ Хекеровог забасања у Баденску г. 1848, где је ђенерал Гагерн мучки убијен.

А каква беше та косовска битка? Косовска је битка међу европским биткама, где се решавала судба народа, једна од првог ранга. Том би могли били Ротека и сами Турци поучити. Друкчије ту битку описују Пургштал и турски историчи. Та битка била је борба за опстанак. Победе ли Срби, у косовском обиму, у главном смеру, да Турке спаса свог ради у једно великој битки потуку; и да се ово догодило било, Срби, отиснув Турке у смислу нужде своје, сабрали би се, и успехом одушевљени могли би их оснаженом мишцом из Једрена, гњезда турског истерати, што би по Турке злокобно било. Турци су битку добили и држава српска је у језгру свом претрпела удар. Како је могао Ротек, толики учењак, ту европску битку тако багателисати?

Да поткрепим горњу моју тврдњу споменућу једног још знаменитијег историка. Женијални Тацит у једном од својих дела наилази мимогредно на Исуса Христа, ког у неколико ре-

ИСТИНА

МЕМОАРИ, МОНОГРАФИЈЕ, БИОГРАФИЈЕ.

Студила

од Јакова Игњатовића.

Велики је задатак и тешка ствар писати историју о каквом народу. Колико треба читати, колико знати, само да се напише и један повремени одсек од историје! Па још колико се иште изворних а и друге струке доказа, да се напише што истинито и несумњиво. Ипак на себи не носи печат савршене истине. Много треба историографија, да може одговарати истини свестручно и непобитно. Ма је како вешт и научен писац, ипак није у стању све са свију страна исприво написати, а да се много шта у времену даљим истраживањем не мора исправљати. Једноме недостају доказни извори, другоме опет право, истини својствено сваћање догађаја; кадкад опет и индивидуалан положај писца, па и становишта оне земље, државе, у којој писац живи, — странпутици води, да се истина хотимице или нехотице изврће. А и то је још тешко за сваћање писца, што се једни исти догађаји могу посматрати са више страна као на призми, па са сваке стране предмет у другом виду се расветљава. Па још писати „светску историју“, какав је то задатак! Тешко је и у обиму своје државе писати историју, а „светску“ још теже, јер за такво пространство тешко је пронаћи све догађаје и њихове изворе, и наићи на историјског психолога, који зна побуде и последице тих догађаја необоривој истини сходно расветљавати. Ту лежи чвор. За то видимо како се прослављају у извесном времену чувени историчи, а у току времена опет искрсну нови, који новим доказима тврдје оних исправљају. Бива то како код „светских“, тако и код специјалних историка, и то, што већ у уводу споменуемо, могли бисмо

да покаже шта му вреди мишица, стекао је љубав старешина својом опрезношћу, својом ревношћу у службеним пословима. Под 8. јун. пише Кефенхилер Геслингу, да ће препорученог под-капетана Михаила унапредити.*) Михаил је био и у својој младости озбиљан; није до душе много говорио, али му је свака реч била размисљена, те по томе на свом месту.

Рат аустро-турски од г. 1737—1739 даде Михаилу прилику, да засведочи како своју личну храброст тако и војнички таленат. Из рата се вратио уцвељена срца, јер у боју код Шапца г. 1737 виде не далеко од себе, где му милост родитеља усмрти пушчано зрно.

Године 1739 постане Михаил у Беркасову капетан-*) На годину дана доцније пресели се у Сланкамен. Овде се још није честито ни одморио иза тегоба истом г. 1739 свршеног рата, а већ г. 1740 мораде поћи на војску. Бијаше то аустријски наследни рат. И тада је рука михаилова славно махала на сваком мејдану. Борио

*) Писмо то у оригиналу гласи: „Hochgeehrter Herr Obrister, Mich hat der empfang dessen schreiben von 3. hujus recht erfreuet, ansonst aber sage verbundenen Dank für die sich gewollte mühe anhero zu kommen, undt ist der Herr Obrister bey gegenwärtigen Conjunctionen bey seinen Posten ohnentbehrlich, undt erkenne den guten willen Vor die that selbst, übrigens wann ich dessen recommandirten Capitaine Mihailo was dinstliches soll erweisen können, in alle weege zu bezeigen ohnentfallen werde, womit Verbleibe — Essegg 8. Junij des Herrn Obristens Dinstwilligster diener Graff Khevenhiller.“

*) То потврђује овај орг. декрет: „Demnach Vorweisung dieses Michael Brodanovich auf sein geziemendes Bitten, undt in ansehen seiner gutt undt erspriesslicher National militair Dinsten undt zu deren Continuation Besizenden Tüchtigkeit dan rümllich Beywohnenden aggenschaften die in der Donau gräniz zu Perkassova et annezio vacant geweste Compagnie annoch den 1. Sept. 1735 verliehen; Also erget anmit von aufhabenden Landtes Ober Commando an die gesamte Sclavonische subalterne Commandanten undt Befehlshaber undt Besonders in der Donau gräniz Ober-unter-Officiers undt Gemeyne der Befehl, Ihn Michael Brodanovich qua Capitaine zu Perkassova et annezio sowohl zu erkennen undt zu charakttermessigen Dinsten zu gebrauchen, wie dan eben seine Compagnie mit Parition undt aufsehen angewiesen wirdt, wornach er Michael Brodanovich sich zu achten undt die obliegende herrn Dinst pflichtschuldigt von selbst wissen wirdt. Gegeben Wienn den 1. Febr. 1739. Der Röm. Kayss. undt Kön. May. Cämmerer, würkl. gemeinber Rath, hof Kriegsraths vice Präsident, General feldtmarschall, Obrister über ein Regiment Dragoner, dan des Königreichs Sclavonien undt fürstenthumms Syrmien gouverneur. (L. S.) Graff von Khevenhiller.“

дака карактерише опасним бунтовником према чивутској автономној провинцији, и да је као такав по чивутско-земаљском ћитапу под владавином проконсула Понција-Пилата распет на крсту. Друго ништа. Мајестет и сила римске империје и понос римски не допустише Тациту, да дубље посматра ствар пронаој у социјалне побуде узрока и последица, које се доцније у великим покретима и преображајима манифестирају. Тацит би онда признао према Исусу неку важност, коју по положају империје римске не могаше допустити, за то је Исус и сматран као злочинац, ког заслужена казна мораде постићи. А да је знао тај знаменити Тацит, који није био од оракулске природе, да ће после неколико столећа символ дивног божанственог Исуса — крст — намештен на његовој цркви, комадом истока завладати, а врх Ватикана намештен западну Европу на развалинама римског царства присвојити, и да ће се онде, где су се некад римски консули и императори славили, сада крстовни братри шетати и даље се на све стране ширити христова наука у већем обиму, него што је опсег империје римске у врхунцу свом био, — да је велим то све Тацит знао, не би он појав Исуса онако багателисао. После тог багателисања кроз векове се о Исусу писало од старих времена, па до Штрауса, Ренана.

Из овог се види непоузданост великих људи, који су писали историје, а тим је и истина историјска онакажена, која се после новијим доказима исправља.

Ову слабу страву историографије увиђали су стари и најстарији писци развог доба, па су се слабо лаћали да састављају „светску историју“, као што су то у новија времена чинили Ротек и други; него су се ограничили на поједине земље посебно, дали се на специјалну историју, шта више и на исторично описивање какве особене ере, па чак и на поједине војне походе. Пред очима нам је овде Тукидид, Ксенофон, и колико их још те врсте има чак до данашњег доба. И све

се у Ческој и Слеској, у Баварској и Француској. Одбрана Донауверта 13. (24.) септ. 1744 особито га прославила, и ту му се теме окити заслуженом лавориком. И обрстар барон Дален у свом пре неколико година издатом делу спомиње „Vertheidigung von Donauwörth 1744 durch Hauptmann Prodanovich mit 200 Panduren gegen fünf französische Bataillone mit 4 Geschützen durch volle 6 Stunden.“

Чујмо, како је у оно доба српски гуслар опевао тај бој:

Још ни зоре ни бијела дана,
Паде магла од неба до земље
Око бела града Донаверта,
А покличе загоркиња вила
Са висока града Шелемберка,
Те дозива граду Донаверту
По имену младог коменданта
Мијаила баш Продановића:
„Што с' легао, млади коменданту?
На те иде сва сила Бабурска
Да опколи града Донаверта
Да опколи са четири стране.“

Михаило одговара вили, да му се не може наудити, јер је он поставио добре страже:

„Посред плаца града Донаверта
Поставио педесет ајдука
И пред њима младог барјактара,
По имену Туцића Стевана,
Који носи токе од талира,
Какви нема у мудри Латина;
А на горњој каменој капији,
Код велике цркве капуцинске,
И онде је педесет ајдука
И пред њима Гвозден војевода,
Који јаше вранца без белеге;
Од ливада, од поља широког

то неможе ни издалека да исприча што би још било за знање потпуне историје на основу неопориве истине.

Но како је тешко све то испричати! И сами савременици какових догађаја, па још и очевидци, — па колико се пута не слажу о једном истом догађају. Па истекар умовање о појединим догађајима, о историјским епохама или периодима — какве ту разлике и неспоразуми! Овоме у тврдњу нешто да наведемо.

Вестфалски мир после свршеног 30-годишњег рата закључио је старију предтечну му епоху у историји неке европске стране, а новој је врата отворио, нарочито Немачкој. Тај 30-годишњи рат био је борба протестантизма против католицизма. Протестански свет с поносом се сећа те велике борбе и са осећајем захвалности погледа на лик Густава Адолфа, великог борбеника протестанског, као на дику своју; и кад би држали нешто на светитеље, њега би заиста међу светитеље уврстили као св. Ђорђа. Дан данашњи га славе у Густав—Адолфским дружинама, те се светкује као патрон. Са свим противно пишу неки католички немачки историци, као Арнет и остали. Они веле, да је 30-годишњи рат био злокобан по Немачку, почем је Немце поцепао на две велике половине и од једног главног средоточја постадоше више њих, те се око ових разноврсно у државном смислу кристалисаше, а тим да је Немачка већој децентрализацији ступала, што је управо Немачкој шкодило, будући је место компактног јединства настало веће растројство. Супрот овом неки у данашње време показују прстом на уједињену Немачку. Но питање је, да ли је немачко јединство већ консолидовано, и шта ће следовати кад више не буде на свету та два горостасна стуба: великог државника Бизмарка, и великог популарног ауторитета — цара Вилхелма. Овим се хтело само да обележи, како се историописци о догађајима историјским не слажу.

Колико бисмо још могли примера навести о таквој исто-

На капији педесет ајдука
И пред њима стари барјактаре,
По имену Марко Рашковићу,
Који јаше дору од мегдана;
На капији града Шелемберка
И ту има педесет ајдука
И пред њима барјактар Косанић,
Који носи мача гребештака,
На рамену пушку млетачкињу,
Којано је у Млетку кована,
Кована је три године дана —
Куд погледи, онде не промаши;
На капији тијога Дунава,
Онде има стотина ајдука
И пред њима млади капетане,
По имену Јова Белградија,
Који носи сабљу мисирлију,
А на глави везена клобука,
За клобуком сребрну челенку,
Којано је од дванаест пера;
Преко воде тијога Дунава
У шанцу је стотина ајдука
И пред њима Костреп капетане,
Који носи кратка личаника,
Куд погледа, онде и удара.“

Гуслар нам даље прича, да је ову челик-србадију Сремце и Славонце тешка сила опколила, да су Хеси на град ударили те и капију осекли. Гласник полети дунавској капији, нашав Михаила где у ред намешта ајдуке, те истом што су обојица у речи били, а ударише хески гранатири, пред њима на коњу дорату стари хески капетан Хилдбургсхаузен. Тада:

„Сви ајдучи ђуприју пређоше;
Али носи млади Продановић,
Он ми носи своју цеверлију,
Па кад био на полак ђуприје,
Те се јунак натраг обрнуо

И саглед'о хеског капетана,
Он прислони своју цеверлију,
Прислони је десноме образу
Па погледа горњему нишану,
Цеверлији живи огањ даде,
Те погоди хеског капетана:
На добро га место погодио
Под велику капу гранатирску,
На капи му перваз покварио,
Чело пуче, очи му прснуше.“

Бој се сврши с потпуним поразом Хесова. Од тада се све више признавао изврстан његов војнички таленат. На најопаснија места обично би одређивали одважнога Михаила. Сваку ствар одма као што ваља сватити, храбро је предузети па и брзо и сретно свршити, — то му беше природан дар. За онако дивну одбрану Донауверта царица Марија Терезија пошље му преко тадашњег бана Баћаније велику златну колајну на четвороструком златном ланцу — тоје у оно доба био војни орден. С лица је на тој колајни био портрет царице Марије Терезије, а с наличја краљевско-угарски грб. Колајна је заједно с ланцем имала тежине 54 комада ћесарски дуката. У спроводном писму вели царица, да ту драгоценост у знак царске милости шиле витешкоме браниоцу Донауверта, своје верног и храброг оберкапетану Михаилу Продановићу.

Својом неустрашивошћу свратио је Михаил на се пажњу фелдмаршала Бернклау, и стекао љубав његову. Крајем г. 1744 Михаил га је молио, да му изда сведоцбу, чему се Бернклау радо и одазвао писмом, из ког уједно дознајемо, да се рањени капетан Љубибратић налази у болници, иштући да му Михаил по нарочитој прилици пошље већ од неколико месеци заосталу плату. Писму је придодата и сведоцба, коју је Михаил искао.*)

(Наставиће се.)

*) У потврду томе наводимо ове орг. доказе: 1. „Wohlgebohrner! Hochgeehrter Herr Hauptman, ich habe dero an mich erlassenes Schreiben von 29 Decembris rechtens erhalten, wie ich auch denen selben zu Folge deme das

ричној несугласности — да све ређамо, не би краја било. У своје доба н. пр. поникла је читава литература о битки код Ватерло-а; толико њих писали су о томе, па баш и они, који су били очевидци, учесници, а овамо су имали увек нешто да додају или исправљају. Ето и у садашње доба, који су били очевидци у догађајима, па се у свему не слажу: пише ли, прича л' што један очевидац, други ће га осмејно погледати или са сажаљењем рећи: „није тако.“ Узмимо само ту скоро учињен покушај Гергејеве рехабилитације: пријатељи га перу од сваке издајничке љаге, и то знатни карактери; други га још не држе од клетве издајничке опроштена, — па и сам Гергеји и пријатељи му, покрај свег овом противног уверења исказују, да ће о том време, управо историја коначну праведну пресуду донети. То ће рећи: временом ће се произнаћи што је сад још скривено, и ствар ће се довести на чисто, да ли је Гергеји био издајца или не, што доиста није ствар малог историчног замахаја по новију историју Мађарске. Ето историјске поузданости.

Главна црта у историографији треба да буде историјска истина, но где је ту у потпуном смислу наћи?

Но и ако се и неможе та истина у потпуном смислу да нађе, од велике је вредности и заслуге и приближно истини доћи, као кад се осветли каквог предмета једна страна, а друга је још у тами или у полутами. У току времена то се дотерује, и тако је и овде рад људски као и свуд у некој узрочној вези: једно друго потпомаже, нови нараштаји остарају, све се органично допуњава, исправља као по нагону неком или ти по правилу природе. За то писци историје велику захвалност заслужују код следећих нараштаја, јер светском знању пут крче, где се људство светским догађајним примерима поучава. Но као што је земље наше сфера огромна, тако је огромна и историја, која да се писањем светске историје испуни. И ако су

нам историје несавршене, непотпуне, непрекидним људским истраживањем дотерују се и допуњавају.

Овај исказан продором нек послужи за путоказ следећем.

Да се историографија допуњава, то се види из непрекидних наставака, додатих код свију народа, који пером и књигом владају.

У огромности тог предмета такнућу се у кратко оног што се Срба тиче у том обзиру, а да се од насловне теме не удалим.

Још је у тами онај извор, по ком су Срби у Азији у стародревна времена живили, и како су живили, да бисмо што сазнали о њиховим културним делима и патњама, о побуди разбистреној: за што и како су оданде у европске земље дошли, да ли у више прилика у праћара времена, или сви једаред за свагда. Само из праћарог извора кроз таму провирује луча светлости, да је име „Срб“ главно коренито име у славенству, а да су остала задобивена, стечена имена славенског народа имену „Срб“ тек побочна. Народ, који је носио то главно стародревно име, по главној својој могло би се закључити да је и замашну културу имао. Кад и хоће ли се то историјом осветлити?

Тако недовољно је расветљен долазак Срба у Европу, њихова свестручна култура, нарочито у народним сеобама њихово тискање на југ. Кад и како су се откинули од своје браће Балтиских Србо-Винда? Кад задње у обзир узмемо, српски народ види се да је негда у целини морао бити огроман. Где су ти бистри и замашнији исторични извори?

Већ кад су се Срби доселили у земље, где сад живе, трајало је неко време док су се у новим земљама понаметали и међу деловима својим органичну народну везу спдели и нов културни живот започели. Бизантински писци су о њима писали, но непотпуно, једноставно, понајвише и мржњом заливано, а све у корист Бизантинаца.

(Наставиће се.)

НАДГРОБНО СЛОВО

КОЈЕ ЈЕ ГОВОРИО ЈЕРЕЈ СВЕТОВАР ПАНТЕЛИЈЋ, ПАРОХ СЕЛА
ЈАЗКА, 2. ЈАНУАРА О. Г. НА ОПЕЛУ ГЕОРГИЈА КНЕЖЕВИЋА,
ПАРОХА СЕЛА БЕШЕНОВА.

„Благодат Господа нашега Исуса
Христа и љубав Бога и Оца и зајед-
ница светог Духа нека буде са сви-
ма вама!“

Коринћ. послан. II. гл. 13. ст. 13.

Са овим пресветим, православном нашом матером црквом освештаним благословом благосиљао је вас, љубезни и благочестиви моји суседи Бешеновци, из дубине свог чистог и побожног срца и своје чисте и побожне душе ваш честити и добри парох, јереј Георгије, целог свог службовања међу вама.

Овом пресветом благослову поклањали сте се ви свагда са тврдом и непоколебљивом вером у свету Тројицу и њену благодат и љубав и заједницу, и благодарећи му на њему вапили сте: „и са духом твојим!“ Са овим пресветим благословом благословио је он вас и на својој последњој служби сада на Божић у име Његове Светости, нашег патријарха Германа, кога свети архипастирски и очински благослов са нас нигда несласи.

Са овим пресветим благословом легао је он и у болничку постељу и предао је чисту и побожну душу своју Богу.

Са овим пресветим благословом скрстио је он дарезљиве руке своје и ево леже с њима у тавни гроб, да се и у њему за вас Богу моли и да вас и у њему позива, да узносите срца ваша горе ка Господу: „Горѣ имѣмъ сердца!“ а ви да се као верни синови свете наше православне матере цркве и послушна духовна чеда његова, док вас и једног буде, позиву његовом одазивате појући и вапијући: „имами ко Господу!“ Да вас и у гробу позива, да благодарите Господу на небројеним добротинствима, која од њега уживате: „Благодаримъ Господа!“ а ви да се, док вас и једног траје, позиву његовом одазивате појући и вапијући: „достойно и праведно есть покланятися Отцу и Сыну и святому Духу Троицѣ единосущнѣй и нераздѣлнѣй!“ Да вас и у гробу позива, да појте „побѣдную пѣснь“, а ви да се, док вас и један душом дише, позиву његовом одазивате појући и вапијући: „святѣ, святѣ, святѣ Господѣ Савваотѣ исполнѣ небо и земля слави твоея!“ Да вас и у гробу позива, да примите пресвето тело и пречисту крв Господа и Спаса нашег Исуса Христа за опроштење грехова ваших; а ви да се, док вас је и једног на земљи, позиву његовом са страхом и вером одазивате молећи се милостивом Богу, да вас удостоји, да се неосуђено причестите пречистим његовим тајнама појући и вапијући: „тебе поемъ, тебе благословимъ, тебѣ благодаримъ Господи и молимъ Боже наш!“ Да вас и у гробу позива, да славите Богоматер; а ви да се, док док и један од вас живи, позиву његовом одазивате појући и вапијући: „достойно есть яко воистинну блажити тя Богородицу присноблаженную и пренепорочную и матеръ Бога наше-

го!“ Да вас и у гробу позива, да примите: „святая святѣ!“ а ви да се док вас и једног буде позиву његовом одазивате појући и вапијући: „единѣ святѣ, единѣ Господѣ, Исусѣ Христосѣ во славу Бога Отца, аминѣ!“ Да вас и у гробу позива, да хвалите Господа; а ви да се, док вас и једног траје, позиву његовом одазивате појући и вапијући: „хвалите Господа съ небесѣ, хвалите его во вышнихъ!“ Да вас и у гробу позива, да благосиљате име господње; а ви да се, док вас је и једног на свету, позиву његовом одазивате појући и вапијући: „буди имя Господне благословенно отъ нынѣ и до вѣка!“ Да се за вас и у гробу Богу моли, да благослов господанъ са његовом благодати и његовим човекољубљем сада и свагда и вавек века на вама буде, да вас и у гробу позива, да се молити милостивом Богу, да спасе и помилује нашег пресветлог и државног императора и краља Франца Јосифа I., нашег пресветог патријарха Германа, христољубиву војску, бриговодитеље и приложнике наших светих храмова и све православне християне; а ви да се сви листом позиву његовом одазивате молећи се милостивом Богу из дубине ваших срдаца и душа, да их спасе и помилује на многаја љета!

Дакле, љубезни и благочестиви моји суседи, по реткој, као што рекох, доброты и љубазности срца свога молиће се ваш честити и добри парох, јереј Георгије, и у гробу своме за вас верне синове свете наше православне матере цркве и духовна чеда своја. И то је вама као што из ваших лица читам, и мило и драго чути.

Али ље вам, уверен сам, још милије и дражије бити, кад вам кажем, да ће се ваш честити и добри парох, јереј Георгије, по реткој доброты и љубезности срца свога не само за вас верне Богу молити, него и за ону вашу сажалења достојну браћу и сестре, што се од лажних учитеља науке Христове, тих противника побожности и благонравија, дадоше завести, те на превелику жалост његову и вашу, а на прегрдну душевну и телесну пропаст своју изневерише и оставише своју свету православну матер цркву; презреше и збацише са себе честни крст Сина Божијег, то једино спасеније наше; презреше и из домов својих избацише образ пресвете Тројице и свете ликове угодника Божијих, тих наших ходатаја код Бога Оца и покровитеља душа, домов и добара наших; презреше и разорише заповеди Божије и црквене, те неће да примају свете тајне новог завета и дарове светог духа; изневерише и оставише и вас рођену браћу своју и рођене сестре своје, са којима су под једним српским срцем и у једној српској утроби лежали, једном светом водицом знаменовани, једним светим крштењем просвећени и од Бога Оца усињени, једним светим миром помазани и том непобедимом силом светог Духа противу свију својих видимих и невидимих непријатеља наоружани, па одоше у стадо, које нема доброга пастира, да их одбрани, кад на њих вук навали. . . .

И за њи ће се, велим, ваш честити и добри парох јереј Георгије и у гробу своме Богу молити, да им пошаље духа разума и премудрости, да их просвети, да увиде како су сишли с пута спасенија и пошли путем погибели, те да се покају и поврате светој својој православној матери цркви, која их са раширеним рукама и сад и у свако доба чека, да их пригрли на пресвете груди своје, да их доји преслатким и животдавајућим млеком тврде и непоколебиме спасителне вере у свету Тројицу и њену благодат и љубав и заједницу, која, као што вас је ваш честити и добри парох јереј Георгије за живота свога овде на земљи благосиљао и као што вас и сад у гробу своме благосиља, нека буде са свима вама!

Па чиме ћете, љубезни и благочестиви моји суседи, најбоље и најдостојније благодарити вашем честитом и добром пароху, јереју Георгију, на тој и толикој његовој љубави, којом вас је за живота свога међу вама свагда обасипао и којом вас и сад у гробу своме љуби?

an verlangte attestatum beyschliesse, undt mir in all Wegge ein plaisir machen werde Ihnen etwas dinliches erweisen zu können; Anbey aber auch berichte, dass mir der Herr Hauptman Lubiratic welcher sich zu Ottensheimb im Spital noch sehr miserable befindet geschriben, dass er noch einige Monath Gage aus ständig hat, undt weillen derselbe wegen villen angewentten Unkosten zu wider herstellung seiner Gesundheit von allen Geld entblösset ist, also wollen Sie ihm das zu fordern habende mittelst einen expressen zu schicken, worvor Sie mich sehr obligiren werden undt Verbleibe — Vichdach (?) den 13 Januarij 1745 meines Hochgeehrten Herrn Hauptmans dinstschuldiger Diener Bernklau.“

2. „Nachdem mich der Herr Ober-Capitaine Michael Brotanovich umb ihme über die sowohl in meinen Beyseyn, als auch sonstig in Zeit meines hierlandt Beyern aufgeführten General-Commando treu-eyfrigst geleistete Militär Dinst ein glaubwürdiges Attestatum zu erteilen gezeigend angegangen; Also habe auch hierinfals umb so weniger endstehen wollen, als erst besagter Herr Capitaine Brotanovich durch seine so lobwürdig, als gutt undt erspriessliche Dinstleistung ein solches alerdings verdinet, undt mithin nebst anderen gutten Eigenschaften wegen seiner in allen Vorfällen vor dem Feindt ausnehmend-Bezeugter Praveur und Bescheidenheit bestmöglichst beloben muss. Vichdach den 13. Januarij 1745 Ihro zu Hungarn undt Böhheim königl. Mayestät wirklicher General-Feldt-Marschal-Lieutenant und Obrister über ein Regiment zu Fus (L. S.) Bernklau m. p.“

Ја мислим ничим бољим и њега достојнијим, него, ако по жаркој и јединој његовој жељи с тврдом и непоколебимом вером у свету Тројицу и њену благодат и љубав и заједницу останете, док вас и једног буде, верни и одани нашој светој православној матери цркви.

У то име, љубезни и благочестиви моји суседи Бешеновци, тврди бивајте, стојте у својој вери и неодступајте нигда од ње, него се мушки држите и утврђујте у њој док вас и једног буде! Јер ће само така ваша благодарност пријати његовој чистој и побожној души и увеличати њену заслужену рајску радост и сладост, којом помолимо се вишњем Богу, да је праведни награди.

Остарелом и изнемоглom покојнику нека буде Господња земља лака, име његово од вас поштовано, а са свима вама благодат Господа нашега Исуса Христа и љубав Бога и Оца и заједница светота Духа! Амин.

РОДУ СРПСКОМ ПРАВОСЛАВНОМ.

Свака српско-православна душа радосно се сећа недавно минули, по православље велеважни свештенодјејства у Загребу и Вараждину. Овде нећемо напомињати велики добитак, знаменити и кроз векове незаборавни корак у погледу наше простране црквене заједнице, у користи и душевном благостању нашега народа, јер нико, ма које вере, језика и народности био, јамачно неће и неможе осуђивати овако важне појаве.

Докле год буде српско-православна душа дисала у овим крајевима, докле год живе благодарна деца они 37 хиљада српски породица, које су 6. Априла 1690 год. са патријархом Арсенијем III Чарнојевићем прешле под австријску област, тећи ће упоредно штовање и захвалност свима онима, који су за освећени наш православни олтар принели своју жртву, било подашном десницом, било сходним речима и постојаном вољом. У Загребу и Вараждину, као што и у другим градовима, где се подиглоше часни крстови наши црква, налазили смо са свију страна прави братински сусретај, потпуну пријатељску наклоност; управо за то су наше цркве у тим градовима на онаковим местима, која су збиља достојна, да се онде успоставе домови божији. На томе била браћи нашој од нас свагда хвала, а од Бога плата!

Краљ. слоб. град Крижевци, као седиште истоимене поджупаније и бискупа грчко-католичкога, има господарско училиште вишег и нижег оделења и общу градску главну школу. Број брачни православни парова износи 29; учеће се младежи у овој школској години, којој родитељи небораве у поменутој вароши, имаде 30.

Обзиром на овакав број православни душа у овој години, који би се временом могао пре умножити него смањити, дала би се уздржати малена православна црква. Осим тога недељом и свецем долазе понавјише православни из суседни ближи и удаљенији села, па свршивши своје послове доспели би да слушају и реч Господњу.

Када уважимо све ове околности, па тек када се сетимо, да је у реченој вароши већ постојала православна црква, хиљаду ордаца оживеће о љубави према својој вери, и хиљаду штедри десница принеће свој дарак у славу предоброга Оца, а на олтар православне цркве, коју би нам ваљало педићи.

Преч. господин Тихон Цебић, игуман лепавински, уступио нам је на молбу нашу тачан препис једног старог писма од г. 1800 из манастирске архиве. Поменуто писмо бијаше управила консисторија пакрачка на тадашњег игумана лепавинског Јована Јовановића, те гласи:

Честнијшиј Господинъ Игуменъ Лѣповинскій,

Намъ любезный!

Понеже да у кралѣвској вароши Крижевци нашег греческаго неунитскаго благочестія Обществу отъ Ихъ Цесаро-кралѣвскаго и Апостолическаго Величества чрезъ

Высокославленный мажарскій Конзилиумъ всемилостивѣйшимъ Интиматомъ дозволеніе на насъ послато есть, да Церковь честнаго и животворящаго Креста отъ ихъ лицитандо купленную могу имѣти и въ ней божественнія служби совершати.

Того ради за сада, дондеже оправитсе великій олтарь честнаго Креста у капелици сущей въ Церкви на странѣ храму святаго праведнаго Іосифа обручника и хранителя Пречистія Дѣви Маріи праздуемаго въ недѣлю по рождествѣ Христовомъ, освятивши водоосвященіе и кропивши нею Церковь, дозволяемъ Вамъ въ той Божественную службу служити 19-го Августа въ недѣлю быти имущую, безъ икаконе далше церемоніе, прежде разсмотривше антимисъ, егоже имѣють, есть ли освященъ и со всѣмъ цѣль, и прочія потребніа сосуди священнія, и одѣянія, Крестъ и книги, и что не будутъ имѣли, Вы изъ Монастыря имъ на време посудите, и тако по вся недѣли посилайте имъ по еднаго священника тамо службу Божию имъ совершати, равно и въ нарочитія Праздники. Еже егда сія Вамъ нареждумъ, то и точнаго исполненія ожидаемъ и есамъ — Въ Пакрацѣ дне 26. Јуліа 1800 Вашея Честности всѣхъ благъ желатель Кѣрилъ Живковичъ с. р. Епископъ.“

Данас у реченој цркви врши се служба божја по католичком обреду.

Садашња преч. консисторија (буди јој високо признање!) својим налогом од 15. апр. 1882 бр. 133 изаслала је у Крижевце Ђорђа Басташића, на жалост сад већ покојног проту плавшиначког. Речени прота, по споменутом консисторијском налогу, ваљало је да у споразуму с православним житељима града Крижеваца пронађе, како би се с њихове стране порадило да им, ако је икако могуће, дође свештеник ради отправаљања пастирски дужности. Исто тако да се пронађе, где би се богослужење могло вршити.

Дне 8. јун. 1882 намеравао је прота Басташић у Крижевце на договор, но због одсуства Николе Бошњака, као најглавнијега православног житеља у Крижевцима, не бијаше му могуће да дође. Тим се затегла цела ствар, док се и прота Басташић 28 маја 1883 не пресели у вечност.

Ово неколико речи предајем јавности само за то, не би ли се успоставила у славу Творца и у Крижевцима, од старине славној вароши, уз величанствене храмове браће наше римокатолика, и наша православна црквица.

Она пак шака православни Срба, што бораве у поменутој вароши, нека добро мотре на знак времена, те им и препоручујемо на благохотно уважење оне речи св. писма: „Вера ако дела нема мртва је.“ (Јак. 2. 17).

— ✂ —

МАТЕРИЈАЛИЗАМ И МОРАЛ.

(по дру А. ШТЕКЛУ.)

(Свршетак.)

е.) Но још једна важна тачка пада на вагу. Пошто обзиром на државно законе никаква обвеза у савести не постоји, јер је за савест појединца све једно, ма како он делао, то може једини мотив, којим се појединац барем по спољашњем односу према државним законима руководи, — бити само страх од казне, која је од државне власти за преступ закона прописана. Но као што знамо, материјализам пориче и слободу воље код човека. По материјал. хипотези човек не ради по свом властитом одредењу, него подлежи у своме делању са свим неопходности природног закона. Како може дакле држава за прекршај једнога закона поставити неку казну кад већ знамо да по матер. схваћању извршилац то дело није могао избећи. Оно се вели у матер. да од државе постављена казна треба да буде онај јачи мотив, који ће на мозак појединца тако деловати, да он до тога зла де-

да не може доћи. Али шта може злочинац, ако та казна, односно страх од исте у извесном случају у њему није довољно јак био, да онај мотив, који га је на злочин гонио, савлада и паралише? Та његов рад није у његовој слободној власти; он стоји безусловно под влашћу онога утиска, који се учини на његов мозак! По томе је дакле апсурдна недоследност, ако државна власт прекршај једнога закона казни и злочинца осуди, што је закон преступио, кад у он у ствари дотично дело никако није могао избећи.¹⁾

Тако дакле материјализам може само са потпуним порицањем својих начела прогласити државни закон као норму, која човека обвезује на извешан рад. А ако остане веран својим начелима, то је за њега по све немогуће наћи границу људском деловању и ограничењу људске себичности, кад је она (себичност) једном призната за основно начело свега људског деловања; и сам дакле државни закон одриче у ту сврху своје услуге.

ж.) Државни закони већ и с тога не могу бити највиша и једина норма за људско деловање, што они сами упућују опет на неку вишу норму, по којој се и сами имају равнати. Јер није сваки позитивни људски закон, за то што је закон, већ и правичан. Ми правимо строгу разлику између правичних и неправичних закона. Нико нас не може убедити, да је сваки закон, кога државни авторитет издаје с тога, што га он ствара, уједно и правичан. Јер кад би о томе пустили разум да размишља, — он би се томе такођер одлучно противио. Ми дакле пресуђујемо праведност или неправедност позитивних људских закона вазда према томе, у колико се исти са неком вишом нормом праведности слажу или не; дакле, у колико се слажу или не слажу са неким вишим законом, који за њих у сваком погледу мора бити меродаван. Далеко је дакле од тога, да би државни закони сами по себи били меродавни за наш рад; они се шта више морају равнати по неком вишем моралном мерику, ако хоће да буду меродавни за наше делање. Државни је закон једном за свагда ништа без моралног закона, кога је Бог урезао у наше срце; ко дакле овај последњи пориче, тај руши тиме темељ и државном закону; овај пак без тога темеља виси у ваздуху и не може се никад одржати као стварни и облигатни закон.

3. Према реченом види се, да је материјализам порицање сваког морала, и ко живи по његовим начелима, тај никако не може признати какве границе своје деловања. По теоретични материјализам постиже свој врхунац наравно у практичном. Дабогме, материјалисте то не признају. Религију порицати, у животу се као безверник и безбожник разбацити, — то материјалисти не пада тешко; — шта више, њему је то добро дошло, да се ослободи од „празноверице пука“ и да се покаже као „снажан дух“ и да као такав онима „импонује“ који нису у стању, да се „од религиозних предрасуда ослободе.“ — Но да у свету изгледа као неморалан човек, — то му већ теже пада; неморалан бити, то би још некако ишло, али јавно пред светом изјавити, да моралне границе ништа не вреде и по томе начелу пред очима свију живети: од тога се ипак ужасава; јер он врло добро зна, да би у том слу-

чају и најпростији и најограниченији разум био готов, да над њим изрекне осуду. С тога се боље свиди материјалистама, да неопходна и непобитна следства своје теорије у области живота и рада поричу. „Научни материјализам, — вели Бихнер, — и материјализам живота грдно су различни предмети, које само злоба и ограниченост међусобно може збркати.“ Но, пако говори о збрки? Теоретички и практички материјализам свакако су два разна предмета; но први повлачи за собом други као нужну последицу; — то је оно, што ми тврдимо и што сама такозвана „етичка наука“ материјализма потврђује. А ако оно стоји, да је за „савест“ појединца све једно, ма како он делао, — то је тиме свака морална граница уклоњена и човек онда поступа недоследно и лудо, ако у интересу неке уображене моралности својим страстима намеће неке узде. Он мора, ако хоће да буде досљедан, страстима безусловно пустити на вољу и то тим више, што он по материјалној науци о „неопходности“ нема никакве снаге и средства, да им на супрот стане и да их савлада. Ако дакле теоретички материјалиста није уједно и практички, т. ј. респектује л' он у своме животу још неке извесне законе морала, тада он нема то да захвали својим начелима, него неким другим мотивима, који на њега делују, — а то је уопће морална атмосфера, у којој он још живи. Јер кад би он живио искључиво по својим начелима, то би он неопходно морао проводити такав живот, који прекорачује све границе морала. Друкчије није. Свака се теорија мора показати у пракси. Ако она дакле у својој практичној употреби покаже резултате, које смо — ако нећемо сасвим да се срамотимо, — принуђени порицати: то смо тиме већ признали, да ни од теорије нема ништа; јер оно што шткодљиве и криве последице повлачи за собом, — то је и само по себи лажно и пагубно.

4. Постоји дакле природни морални ред, као и природни физички ред. Као год што природни предмети имају своју одређену цел, којој су упућени, тако има и човек неку крајњу цел, којој по божијој вољи ваља да тежи и да ју постигне. С тога он стоји како својим телом у физичком, тако својим духом у моралном реду; а Бог је онај који је како физички, тако морални ред поставио и одржава их. И као што су закони, по којима остала природна бића се равнају, — на физичком реду основани, тако су у моралном реду извесне моралне норме утврђене, по којима се човек у својој раду мора равнати, ако хоће да постигне своје опредељење. Те моралне норме оснивају се у последњој инстанцији на божанском интелекту, у коме су како морални тако и физички ред од вечности идеално нацртани и као закони за наш рад божанском вољом прописани, у колико Бог хоће, да ми по моралним прописима наравственог реда живимо и тиме наше вечно опредељење постигнемо. И тако дакле стојимо ми као људи већ по природи, без обзира на икакав државни ред, под божијим законом и обвезани смо, да се њему покоримо у нашем животу и раду. И управо у томе живљењу и делању по закону божијем и састоји се морал. Ми сазнајемо тај закон нашим разумом и у колико он тај закон на особене радове примењује, — постаје гласом савести, који се у нама појављује у облику заповести и опомене, налога и забране, одобравања и куђења. А тако је себичности и страсти морална граница а priori и без људског суделовања постављена и тада је ствар човека, да са захтевима моралног закона против тежње себичности и страсти у животу продре. Човек је дакле већ по природи морално биће; он не постаје таквим тек посредством државе; начело: да је за човека и његову „савест“ све једно, ма како он делао, ако само вешто избегава сукоб са државном влашћу, по себи је апсурдно и то тим више, што би по тој претпоставци за појединца и његову „савест“

¹⁾ Изгледа да и саме материјалисте у извесним тренутцима то увиђају. „Већина злочина, — вели Бихнер, — потиче као што је доказано из аспекта и познања као излив оскудног образовања и слабе снаге промишљања. Образован човек нађе средства и пута, кад га каква непријатност снађе, да ју отклони а да се не судари са позитивним законом. Необразовани пак не уме се друкчије помоћи, до ли злочином; он је дакле жртва својих околности. (Наравно, кад он не ради слободно!) Слаби ум, сиротиња и недостатак образованости, — то су три фактора, који производе злочине. (Но онда не би могло никако бити образованих и богатих злочинаца! А да они неку привилегију имају против злочинства, — то заиста свакидање искуство потврђује). Злочинци су — вели, — већином пре неесретни, него презрења достојни (А зашто не увек?) С тога бимного боље чинили да никог не судимо и не кудимо! (Врло добро; но како се то слаже са матер. науком о потреби државних закона и к томе спадајућих казних одредаба?)

морало такођер и то бити све једно, да ли се он и државним законима покорава или не. С тога је и човек по природи, без обзира на васколико државно утицање, с в е-стан неке моралне обвезе и то тако, да та обвеза потиче од неке силе, која је над човеком и над целим деловањем људским. Сви народи и у сва времена признавали су ту моралну обвезу; па и сама незнабошка философија, све док није у материјализам и скептицизам пала, није о тој обвези сумњала. Шта више, код свију па и код незнабошких народа била је вазда жива свест: да је тај морални закон с тога, што од Бога потиче, пречи од државног закона, и да се онај према овоме, ако би последњи према првоме (бож.) у протусловље дошао, у пуној важности мора одржати. Сетимо се само оних потресајућих описа, који се налазе у том погледу код старих грчких трагика. — Хришћанство је то схваћање потврдило, пошто је не само природни морални ред, као од Бога потичући признало, него је над њим и неки надприродни морални ред поставило, који је онај природни у себе примио и на основу тога хришћанскога реда оно узвишено начело прогласило: „Богу се ваља пре покорити, него човеку.“ Тиме је дакле морално начело као свето и неприкосновено утврђено, и сам државни закон томе је начелу подчињен. Услед тога је пак узвишени положај човека, као моралног бића очуван, а тежња, да се исти до животиње понизи, онемогућена.

Из ово неколико редака, посвећених кратком претресу материјалистичких начела о моралу и опровержењу истих са хришћанско-моралног становишта лако је увидети, колико штете и зла скоро свуда овлада материјалистичка струја религији, моралу и друштвеном напретку са својим антихришћанским назорима наноси и тек нанети може, ако се позвани фактори за времена по својој дужности не лате свију сходних срестава, која би већ и јунаш народ прилично продрле последице материјалистичке науке у даљем ширењу задржала и помоћу утврђења спасоносних хришћанских моралних начела к бољем напретку и сретнијој будућности у моралу поколебана елементе српскога народа повела.

У Земуну у недељу праотаца 1884.

Сава Теодоровић,

католикета на кр. вел. реалци.

СТАРИНЕ СРПСКЕ.

Ковински општи лист.

Манастир Ковин (на чепельском острву) подигла је, као што неки тврде, краљица Јелена око 1150; али има и један запис у „Српској пчели“ за год. 1833., на стр. 121., који вели: Сеи манастир Ковин успенија пречистыя Богородици изобразися первѣе аткѣ (1322.) За цара Јосифа II., 1787, преобраћен је у мирску цркву, а калуђери ковински пређу у манастир Грабовац, и понесу собом неколике књиге црквене, међу којима има и један „Опци лист“, у који су уписивани приложници обитељи ковинске. Први лист ишаран је мајсторски разним воденим бојама; на њему пише: „Лѣто господне 1711 (1711), мѣсеца марта ки. Виѣнтіе, божіею милостію митрополитъ богоспасаемаго града Бѣдима и прочимъ. Сіи опци листъ манастира Ковина, храмъ оуспенија прѣсвѣтѣе владичици нашее богородици и присно дѣви Маріи.“ На тој књизи чита се на првој корици ово: „У Ковину. Зде приде прѣсвѣщеніи господинъ митрополитъ кувръ Виѣнтіе Поповичъ ѿ Ини ва лето господне 1718. месеца августа а. дѣнь“. Пред крај те књиге пише владика Дионисије Новаковић ово што иде:

„Лѣта 1753. мѣсеца авг. 27.

Вѣдомо да бѣдетъ всякомъ прочитающемъ сіе завѣщаніе и уставоположеніе, что азъ недостойни архіерей бѣдимскіи, и мѣхачкополскіи, Діонисіи Новаковичъ, видящъ крайнее разореніе и паденіе обители свѣтооуспенскіи ковинскіи, нестроенія ради и трѣдныхъ и прискорбныхъ временъ, и скѣдости ради братіи, поревновахъ и поболехъ сердцемъ моимъ въ исправленіи растлѣнаго благочинія монастырскаго въ ней и вспоможеніи и подкрѣпленіи толикими лѣты славою цвѣтѣщаго храма сегѣ свѣтагѣ. Тогѣ дѣли поставихъ пречестнаго оца Исаію Стефановича во архіандрита и строителя више реченныи обители, емѣже и врѣчихомъ вся монастырская строенія и цѣпеченія и началство и власть надъ братіею, да такѣ с ними постѣпаеть, какѣ емѣ почченіе свѣтителское гласить и правила свѣтихъ отецъ повелѣвають. Сіце и братіа паки взаимнымъ образомъ по тѣмѣже съ настоятелемъ и архіандритомъ своимъ обходиться долженствѣють. Противляися же семъ завѣщанію и строенію нашемъ пастирскомъ, Богъ, давшемъ намъ власть на сіе, противится, и противленія своего сѣдѣ приметъ и клятвѣ, а не благословенію причастникъ бѣдетъ, якѣ противныи врагъ благочестія и разоритель уставовъ и правилъ свѣщенныхъ.

Писато въ монастырѣ свѣтооуспенскомъ ковинскомъ.

Смирени епископъ бѣдимскіи, столнобѣлградскіи, сѣтскіи, сечѣискіи и мѣхачкополскіи Діонисіи Новаковичъ.

Архіандритъ Исаія Стефановичъ; Гевргіе, намѣстникъ монастыра Ковина; Васіліи, іеромонахъ; Филимонъ іеромонахъ; іереи Стефанъ, искѣшающіи себе монашескомъ постригѣ; іереи Фока, искушающіи себе монашескомъ постригѣ.“

Вл. Красић.

Б Е Л Е Ш К Е.

(Павло Кенѣлац) чувени писац „Естествословіа“ разаслао је пре 86 година свештенству темишварске јепархије ову консисторијску окружницу: „Благоговѣннѣишій Господиъ Протопресвѣтеръ! Повнегда примѣтилося да свѣщенници крещаемымъ младенцемъ разная имена, якоже въ мужескомъ полу: Живанъ, Траило, Јоргованъ, Урсулъ, Букуръ и симъ подобная, такожде и въ женскомъ: Флора, Брѣдушѣ, Санда, Манда, Јованка, Опра, Петра, Миљана, Ружа, и симъ подобная и прочая, въ никаковой кнѣзѣ не находящаяся, слѣдователно отъ старихъ и долопоклоническихъ временахъ заоставша имена дають: Того ради Вашему Благоговѣнству со симъ крѣпко налагается, да подручное свѣщенство Протопопѣиѣ Вашего наставити имѣете, воеже крещаемымъ младенцемъ христіанская, во свѣщенныхъ кнѣгахъ обрѣтающаяся имена нарѣцати, воособъ на день Свѣтитѣля, вонѣже младенецъ знаменуется. Еже Вамъ за вѣдомость и обширное народствованіе со симъ объявляется. Данно изъ сосѣданія консисториалнаго дне 30. Декаврія 1798 года въ Темѣшварѣ держаннаго. Павелъ Кенѣлацъ с. р. Архіандритъ.“

И овај 3. број „Глас Истине“ шаљемо свима нашим дојакошњим претплатницима и онима родољубима, за које држимо да ће можда хтети држати овај лист. Ко неби хтео да га држи, молимо да просто овај број натраг врати па ћемо се према томе за идуће бројеве равнати знати. ИЗДАВАТЕЛСТВО „ГЛАС ИСТИНЕ.“

Како је уредник пре 6 дана оболио, није могао за овај број зготовити „белешке“ — „дописе уредништва“ — „на приказ“ и „библијску заговетку.“

Издаваштво.

Још се могу добити сви бројеви „Глас Истине“ од почетка о. г. до данас.

ВЛАСНИШТВО ИЗДАЊИ И ШТАМПА А. ПАЛЈИЊА У НОВОМ САДУ.